

ویژگی های استاد خوب از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل ۱۳۸۷

نویسندگان:

بهروز دادخواه^۱ - محمد علی محمدی^۲ - ناصر مظفری^۳ - سجاد محمدنژاد^۴ - بهنام مولایی^۵ - دلاور دادخواه^۶

۵،۳،۲،۱ - اعضای هیات علمی دانشکده پرستاری و مامایی

۴ - دانشجوی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

۶ - کارشناس ارشد آموزش داخلی - جراحی

چکیده

مقدمه و هدف: امروزه اساتید به عنوان یکی از عواملی که در تعلیم و تربیت دانشجویان نقش ایفا می کنند مطرح می باشند؛ لذا مراکز آموزش عالی برای تعیین شایستگی اساتید خود ملاکهایی را تعیین نموده تا عملکرد آنها را ارزشیابی و اساتید نمونه خود را مشخص کند تا با استفاده از آن کیفیت آموزش را ارتقاء بخشند. حال سؤال این است که استاد خوب کیست و چه خصوصاتی باید داشته باشد بررسی حاضر در این راستا انجام شده است.

روش کار: این پژوهش یک مطالعه توصیفی از نوع مقطعی است. در این بررسی تعداد ۳۹۰ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل با استفاده از نمونه گیری طبقه ای مورد بررسی قرار گرفتند. ابزار گردآوری داده ها پرسشنامه ای مشتمل بر مهمترین ویژگیهای یک استاد خوب از دیدگاه دانشجویان در چهار حیطه دانش پژوهی، روش تدریس، توانایی ارتباط و شخصیت فردی بود. کلیه داده ها وارد نرم افزار SPSS شده و در تجزیه و تحلیل داده ها از آمار توصیفی استفاده گردید.

یافته ها: ۵۲/۵۲ درصد نمونه ها زن، ۵۰ درصد از دانشکده پزشکی و پیراپزشکی، ۹۴/۱ درصد مجرد و میانگین سن آنها $20/35 \pm 1/53$ بود. در حیطه دانش پژوهی «تسلط استاد در درس مورد تدریس» و «ارائه مطالب جدید و روزآمد» به ترتیب با میانگین $4/35 \pm 96$ و $4/67 \pm 82$ در حیطه روش تدریس «روش ارزشیابی» و «شیوه بیان» به ترتیب با میانگین $4/5 \pm 87$ و $4/64 \pm 1/1$ ، در حیطه توانایی ارتباط «آمادگی برای رفع اشکال دانشجویان» و «ایجاد زمینه مشارکت دانشجویان در بحث های کلاسی» به ترتیب با میانگین $3/95 \pm 1$ و $4/22 \pm 1$ و در حیطه شخصیت فردی «انعطاف پذیری استاد» و «انتقاد پذیری استاد» به ترتیب با میانگین $4/11 \pm 1/1$ ، $4/12 \pm 1/1$ از ویژگیهای مهم استاد خوب از دیدگاه دانشجویان بودند.

نتیجه گیری: نتایج حاصل از این پژوهش می تواند ملاک مناسبی جهت ارزشیابی یک استاد خوب بوده و در جهت ایجاد انگیزه و افزایش کمی و کیفی یادگیری دانشجویان موثر باشد.

کلمات کلیدی: استاد خوب - دیدگاه - دانشجو

مقدمه

تکنولوژی آموزشی عبارت است از راه منظم طراحی، اجرای ارزشیابی کل فرآیند تدریس و یادگیری با استفاده از هدفهای خاص و بهره گیری از یافته های پژوهشی در روانشناسی و ارتباط انسانی و بکارگیری ترکیبی از منابع انسانی و غیر انسانی به منظور یادگیری عمیق تر، موثرتر و پایدارتر (۱). استاد برای یادگیری بهتر که محصول تدریس و آموزش دانشگاههای علوم پزشکی است، لازم است دانشجویان را از طریق فعالیتهای متفکرانه، تقویت قدرت استدلال و تفکر منطقی و توانایی حل مسئله به صورت خود راهبردی و خود جوش جهت انجام مسئولیتهای حرفه ای در آینده آماده نماید. (۲) استاد اساسی ترین عامل برای ایجاد موفقیت مطلوب در تحقق هدفهای آموزشی است. اوست که می تواند نقص کتابهای درسی و کمبود امکانات آموزشی را جبران کند و یا برعکس موضوع تدریس را با عدم توانایی در ایجاد ارتباط عاطفی مطلوب به محیط غیر فعال و غیر جذاب تبدیل کند (۳). برخی تحقیقات نشان داده اند استاد با بکارگیری متغیرهایی از جمله بیان روشن، استفاده متنوع از مطالب و روشها، احاطه بر موضوع، خلاقیت و نو آوری، شناسایی تفاوتهای فردی، لذت بردن از کار با دانشجو، عادلانه رفتار کردن و داشتن رابطه خوب با دانشجو و... وضعیتی بوجود می آورد که باعث تسهیل در یادگیری می شود (۴، ۵). در ایجاد محیط یادگیری عواملی همچون منش استاد و نحوه

تدریس او و انگیزه دانشجو، ساخت نظام آموزشی و محتوای آموزشی می تواند موثر باشد (۶). همچنین تسلط در بیان مطالب و تسلط بر موضوع درسی از خصوصیات یک استاد خوب است (۷). از آنجا که نقش استاد در فرایند آموزش و تدریس مهم و غیر قابل انکار می باشد، دانستن ویژگیهای یک استاد می تواند در جهت ارتقاء عملکرد استاد موثر واقع گردد (۸). امروزه این باور غلط وجود دارد که هر فرد عالمی، معلم تصور می شود. در حالی که چنین ادعایی همیشه صادق نیست و بسیاری از افراد متخصص و خبره نمی توانند در هنر تدریس، موفقیت چندانی کسب کنند. البته عکس قضیه نیز می تواند درست باشد و هر معلمی هم ممکن است الزاما محقق چیره دستی نباشد (۹). لذا یک استاد خوب باید دارای ویژگی های متعددی باشد تا قادر به افزایش اعتبار و شهرت یک موسسه آموزشی گردد. از طرفی داشتن همه ویژگی ها برای یک استاد امکان پذیر نیست و به همین دلیل هر موسسه بنا به برداشت خود معیارهایی را برای شایستگی اساتید خود انتخاب می کند (۱۰). گلاور و برونیگ^۱ معتقدند که اساتید خوب همیشه برای فراگیران خود الگوی مناسبی برای اجرای نقش هستند. چگونگی همکاری جمعی و سودمند با دیگران را به آنها آموزش می دهند و روشهای تدریس خود را با نیازها و استعدادهای آنها هماهنگ می کنند (۱۱). حال با توجه به این که پژوهش های متعدد، ویژگی های متفاوتی را برای یک استاد

1- Gllaver

استفاده از نرم افزار SPSS و آزمونهای توصیفی و شاخص های آماری (میانگین، انحراف معیار) تجزیه و تحلیل گردید.

یافته ها

بر اساس نتایج پژوهش ۵۲/۸٪ زن، ۳۰/۸٪ از دانشکده پیراپزشکی، ۹۴/۱٪ مجرد، ۶۲/۳٪ خوابگاهی، ۳۵/۱٪ تحصیلات پدرو ۴۱/۵٪ تحصیلات مادر زیر دیپلم بود. در ارتباط با دانش پژوهی، نتایج نشان داد «تسلط استاد در درس مورد تدریس» با میانگین $4/67 \pm 82$ بیشترین و «علاقمندی به پژوهش» با میانگین $4/13 \pm 1/05$ کمترین درجه را دارند. نتایج در ارتباط با «روش تدریس» نشان داد روش «ارزشیابی» با میانگین $4/64 \pm 1/1$ بیشترین و «طرح درس و ارائه اهداف دوره در ابتدای ترم» با $3/93 \pm 1$ کمترین میانگین را دارد. ویژگی توانایی ارتباط از دیدگاه دانشجویان، نتایج نشان داد «آمادگی برای رفع اشکال دانشجویان راحت بودن دانشجویان در ارتباط با استاد و طرح موضوعات» با میانگین $4/22 \pm 0/1$ بیشترین و «در دسترس بودن در ساعات غیر کلاسی» با $3/57 \pm 1/2$ کمترین میانگین را دارد در نهایت از نظر ویژگی «شخصیت فردی» «انعطاف پذیری استاد» با میانگین $4/12 \pm 1$ بیشترین و «قاطعیت و سختگیری تدریس» با $3/52 \pm 1/1$ کمترین میانگین را داشت (جدول ۱).

خوب ارائه داده است، لذا تلاش برای یافتن ویژگی های مشترک ادامه دارد و باید برای تعیین شایستگی اساتید، حیطه های مختلفی را با توجه به نقش هایی که دارند جستجو کرد. در این پژوهش ویژگی های یک استاد خوب دانشگاهی در قالب چهار حیطه شخصیت فردی، دانش پژوهی، روش تدریس و حیطه توانایی در ارتباط که از اهمیت بیشتری برخوردارند و لزومادر کیفیت یاددهی-یادگیری موثرند، مورد بررسی قرار گرفت، تا به توان مهم ترین و بی اهمیت ترین ویژگی های مشترک یک استاد خوب دانشگاهی را که از دیدگاه دانشجویان در افزایش کیفیت یاددهی-یادگیری موثر واقع می گردد، مشخص نمود.

روش کار

این پژوهش یک مطالعه توصیفی-مقطعی است جامعه آماری این پژوهش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل سال ۱۳۸۷ بود. در این بررسی با استفاده از نمونه گیری طبقه ای و فرمول $n = Z^2 p(1-P)/d^2$ تعداد ۳۸۵ نمونه انتخاب و پرسشنامه بین آنها توزیع گردید. ابزار گردآوری داده ها پرسشنامه مشتمل بر پنج قسمت (مشخصات فردی-اجتماعی، دانش پژوهی، روش تدریس، توانایی ارتباط و شخصیت فردی) بود. اعتبار پرسشنامه از طریق آزمون مجدد ($I = 0.76$) بدست آمد و اعتبار محتوا توسط اساتید مورد تایید قرار گرفت. درجات اهمیت در هر یک از موارد فوق به ترتیب ۵، ۴، ۳، ۲، ۱ تعیین گردید و پس از جمع آوری داده ها با

جدول ۱: توزیع فراوانی بر حسب ویژگیهای استاد خوب

درجه اهمیت		ویژگی های یک استاد خوب دانشگاهی	
انحراف میانگین	میانگین		
. / ۸۲	۴/۶۷	۱۰- تسلط استاد در درس مورد تدریس	دانش پژوهی
. / ۹۲	۴/۳۴	۱۱- داشتن دانش عمومی در رابطه با درس مورد تدریس	
۱/۰۵	۴/۱۳	۱۲- علاقمندی به پژوهش	
. / ۹۶	۴/۳۵	۱۳- ارائه مطالب جدید و روز آمد	
۱/۲	۳/۵	۱۴- سابقه تدریس	
۳/۵	۲۱/۰۱	۱۵- جمع	
. / ۹۷	۳/۹۶	۱۶- استفاده از وسایل کمک آموزشی	روش تدریس
۱	۳/۹۳	۱۷- طرح درس و ارائه اهداف دوره در ابتدای ترم	
. / ۹۷	۴/۱۲	۱۸- ایجاد زمینه خلاقیت فکری در دانشجویان با مشارکت دادن آنها	
. / ۹۳	۴/۲۱	۱۹- ارائه مطالب بصورت کاربردی	
. / ۸۷	۴/۵	۲۰- شیوایی بیان	
۱/۱	۴/۶۴	۲۱- روش ارزشیابی	
۳/۹	۲۴/۳۵	۲۲- جمع	
۱	۳/۹۵	۲۳- ایجاد زمینه مشارکت دانشجویان در بحث های کلاسی	توانایی ارتباط
۱/۲	۳/۵۷	۲۴- در دسترس بودن در ساعات غیر کلاسی	
۱	۴/۲۲	۲۵- آمادگی برای رفع اشکال دانشجویان راحت بودن دانشجویان در ارتباط با استاد و طرح موضوعات	
۲/۴	۱۱/۷۶	۲۶- جمع	
۱/۱	۴/۱۲	۲۷- انعطاف پذیری استاد	شخصیت فردی
۱	۳/۹۶	۲۸- علاقمندی به استاد	
۱/۱	۳/۶۶	۲۹- شوخ طبعی استاد	
۱/۱	۳/۵۲	۳۰- قاطعیت و سختگیری تدریس	
۱/۱۵	۳/۹۴	۳۱- وقت شناسی و حضور به موقع در کلاس	
۱/۲	۳/۷	۳۲- آراستگی ظاهر استاد	
۱/۱	۴/۱۱	۳۳- انتقاد پذیری استاد	
۵	۲۷/۰۴	۳۴- جمع	

بحث

تدریس است. جلیسی ۱ (۲۰۰۵) می نویسد:
عدم تسلط به محتوای آموزشی از جمله عواملی

نتایج نشان داد از نظر دانشجویان، تسلط
استاد بر درس مورد تدریس از ضروریات

با نتایج آمینی همخوانی دارد (۱۴) قاطعیت و سخت گیری زیاد ممکن است به جای ایجاد علاقمندی در دانشجو، موجبات دوری از استاد را فراهم کرده و در نتیجه باعث بی علاقه‌گی نسبت به درس مورد تدریس وی گردد. همچنین در این بررسی آراستگی ظاهر استاد از نظر دانشجویان کم اهمیت بود که با نتایج تحقیق مبارکی همخوانی دارد (۸). دلیل آن این می تواند باشد که استاد اگر همه ویژگیهای خوب را داشته باشد می تواند با علم و ارتباط موثر مسئله آراستگی ظاهر را جبران کند. همچنین کرمی متین و همکاران (۱۳۸۵) و قدمی و همکاران (۱۳۸۶) می نویسند: دانشجویان خصوصیات ظاهری و نوع درس را در یادگیری چندان دخیل نمی دانند (۱۵، ۱۶). در این بررسی «آمادگی برای رفع اشکال دانشجویان و راحت بودن دانشجویان با استاد از بالاترین نمره میانگین برخوردار بود. در بررسی قدمی و همکاران نیز این میزان با میانگین ± 89 / ۳/۶۶ مؤثرترین عامل در برقراری ارتباط بین دانشجو و استاد عنوان شده بود (۱۵). آشنا نبودن بسیاری از دانشجویان با محیط دانشگاه در بدو ورود، جدایی و دوری از خانواده، عدم علاقه به رشته قبولی، ناسازگاری با سایر افراد در محیط زندگی و کافی نبودن امکانات رفاهی و اقتصادی و مشکلاتی نظیر آنها، از جمله شرایطی هستند که می توانند مشکلات عاطفی و روانی دانشجویان را بوجود آورده یا تشدید نمایند؛ بنابراین دانشجویان جوانتر انتظار دارند که استاد آنان، نقش حمایتی و هدایتی داشته و بتواند فروتنانه برای حل مشکلات آنان گام بردارد. مطالعه ای در زاهدان نشان

است که اعتماد به نفس را در مربی کاهش می دهد و داشتن دانش و تجربه استاد در یاد دهی مطالب از خصوصیات مهم است (۷)؛ همچنین اکرامی و همکاران (۱۳۸۵) عنوان می کنند: مهمترین خصوصیات یک استاد خوب داشتن آگاهی، کاردانی و مهارت و تسلط بر مطلب است (۶). سالمی و همکاران (۱۳۸۴) در پژوهش خود بیان داشتند: ۸۱ درصد دانشجویان معتقد بودند تسلط در بیان مطالب و تسلط بر موضوع درسی از خصوصیات یک استاد خوب است (۱۲)؛ همچنین در تحقیق مبارکی و همکاران (۱۳۸۶) ۹۸٪ دانشجویان داشتن علم و تجربه تدریس و تسلط بر موضوع درسی را از مهمترین ویژگی های یک استاد خوب بیان کردند (۸) که با نتایج تحقیق همخوانی دارد؛ لذا این ویژگی باید اولویت اول کمیته جذب دانشگاه برای جذب هیات علمی باشد. اغماض در این زمینه منجر به افت کیفیت آموزشی دانشگاه و در نهایت کیفیت خدمات رسانی در حیطه سلامت کشور خواهد شد. در ارتباط با روش تدریس شیوه بیان از نظر دانشجویان مهمترین ویژگی یک استاد خوب بود که با نتایج قربانی همخوانی دارد (۱۳). آنچه مسلم است این است که سابقه تدریس نقش مهمی در فرآیند یاددهی - یادگیری ایفا نمی کند بلکه چگونگی ارائه محتوای درسی در کلاس که برگرفته از تسلط علمی، شیوایی بیان و نحوه سازماندهی درسی می باشد، که نقش کلیدی دارد که این ویژگی ها شاید با سابقه بالا نیز عاید نشود. در پژوهش حاضر دانشجویان کمترین امتیاز را به قاطعیت و سختگیری تدریس داده اند. که

داد که بیشترین تعداد دانشجویان دارای احساس بیگانگی بالا و خود پنداری ضعیف در سنین پایین بودند. که شاید به دلیل شرایط زیست شناختی، موقعیت اجتماعی، فرهنگی و ساختارهای هیجانی و عاطفی این سنین باشد (۱۷). اساتید محترم می توانند با در نظر گرفتن عوامل موثر در برقراری ارتباط با دانشجویان در هدایت و بهبودی این فرآیند گام بردارند. نتایج نشان داد که علاقمندی استاد به پژوهش از نظر دانشجویان از اهمیت پایین برخوردار است که با نتایج قربانی همخوانی دارد (۱۳). اینکه چرا دانشجویان ویژگی علاقمندی به پژوهش را معیار کم ارزش قلمداد می کنند جای سؤال دارد. آنچه مسلم است این است که یک استاد می تواند با پژوهش و با القاء تفکر پژوهش محور در دانشجو، ذهن کنجکاو وی

را به تلاش مضاعف وا دارد در عصر جدید باید به دانشجویان آموخت رسالت آنها در دانشگاه تنها یادگیری مطالب تولیدی دیگران نبوده بلکه باید بر خلاف دبیرستان در تولیدات علمی نقش داشته باشند.

نتیجه گیری

با توجه به نتایج پژوهش اساتید باید در تنظیم فعالیتهای تدریس این خصوصیات را در نظر گیرند و در جهت بالا بردن میزان کارآیی، دانش و تجربه خود، تقویت انگیزه در دانشجویان، شناخت نقاط قوت و ضعف خود کوشش کنند. نتایج بدست آمده می تواند ملاک مناسبی جهت ارزیابی یک استاد خوب باشد.

منابع

- ۱- مظلومی س ، احرامپوش م ، کریمی ح ، حرازی م ، ویژگیهای یک استاد خوب از دیدگاه دانشجویان. مجله دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد ۱۳۷۹، سال هشتم ، شماره دوم: ۱۰۴
- ۲- شعبانی ح. اندازه گیری ارزشیابی و مهارتهای آموزشی. چاپ دوم تهران: انتشارات سمات، ۱۳۷۸، ۱۵۲-۱۰۶
- 3-Mandira D, farouk EL. Student and faculty perception of an ideal teacher in a classrooms settings. Medical teacher 1996, 108:132
- ۴- وهابی ا، صیادی م ، شهبواری س. بررسی ویژگیهای یک استاد خوب از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سال ۱۳۷۵. هشتمین همایش کشوری آموزش پزشکی: ۱۳۸۵، اسفند، ۱۶-۱۴: کرمان، ایران.
- ۵- بهار م، روحی عزیز م. تاثیر نقش استاد و جذابیت درس مربوط به میزان یادگیری دانشجویان طب. گامهای توسعه در آموزش پزشکی، هشتمین همایش کشوری آموزش پزشکی: ۱۳۸۵، اسفند، ۱۶-۱۴: کرمان، ایران.
- ۶- اکرامی م ، انوار م ، سهم الدینی م. بررسی ویژگیهای یک استاد بر اساس نظر سنجی از اساتید دانشکده پزشکی فسا. گامهای توسعه در آموزش پزشکی ، هشتمین همایش کشوری آموزش پزشکی: ۱۳۸۵، اسفند، ۱۶-۱۴: کرمان ، ایران.
- 7-Gillespie M. student-teacher connection: a place of possibility. J Adv Nurse 2005 , 522:211-9.
- ۸- مبارکی آسیه ، کلدوی علی. ویژگیهای استاد خوب از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی یاسوج. فصلنامه دنا ، دوره ۲، شماره ۲، ۱۳۸۶: ۵۹-۵۵
- 9-Maroufi Y , Kiamanesh A , Mehrmohammadi M , and Aliaskari M . Evaluation of teaching Quality in higher Education ; survey of some views , curriculum studies 2007 ; 2 : 81 - 112(Persian)
- 10-haji-Aaghajani S. comparrison and Survery of teachers and students' views about the items of a good teacher . Teb-Va-Tazkieh 2001:47-51(Persian).
- 11-Gllaver JE. And Browing RH. Education (psychology, Principles and its visage) Translated by Kharrazi AN , 2nd edition , Tehran university press center , 1996 : 60-75 (Persian)
- ۱۲- سالمی ف، یعقوبی ط. یعقوبیان م. خصوصیات استاد ایده آل از دیدگاه دانشجویان پرستاری. هفتمین همایش کشوری آموزش پزشکی، کرمان، ۱۳۸۵.
- ۱۳- قربانی راهب. بررسی دیدگاه دانشجویان دانشکده پرستاری و پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی سمنان در خصوص ویژگی های یک استاد خوب دانشگاهی. مجله کومش، ۱۳۸۷، ۱۰(۲): ۸۳-۷۷
- ۱۴- امینی میترا، هنردار مرضیه. ارزشیابی استاد از دیدگاه اساتید و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جهرم. مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی سمنان- جلد ۹، شماره ۳، ۱۳۸۷: ۱۷۱
- ۱۵- قدمی ا، صالحی ب. عوامل موثر بر برقراری ارتباط بین دانشجو و استاد از دیدگاه دانشجویانم دانشگاه علوم پزشکی اراک. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی ۱۳۸۶، دوره ۷، شماره ۱: ۱۵۱
- ۱۶- کریمی م، رستمی م، کریمی ا. بررسی نحوه ارزشیابی اساتید از دیدگاه مدیریت کیفیت. هشتمین همایش کشوری آموزش پزشکی کرمان، ۱۳۸۵: ۱۶-۱۴
- ۱۷- نویدیان علی، سالار علی رضا، گنجعلی علی رضا. بررسی رابطه بیگانگی و خود پنداره در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی زاهدان، مجله طب و تزکیه ، شماره ۴۳، ۱۳۸۰: ۱۰